

PAGINA 3

'Tradities veranderen in de loop van de tijd'

PAGINA 5

'Je komt even los van het dagelijks bestaan'

PAGINA 7

'Denk je dat God al wakker was, papa?'

VERDER: Lichtjes naar Kijkduin ■ Dansen met teksten ■ Afvallers en volhouders ■ Tegen de machteloosheid ■ Niets doen is geen optie

Netwerk van internationale en migrantenkerken

De oren en de ogen van de stad

HUB – Geloof in Den Haag is al vijf jaar hét netwerk voor en door internationale en migrantenkerken. Kernwoorden zijn: bruggen bouwen, zichtbaarheid creëren, ondersteunen en versterken. Inmiddels is er ook een HUB-Raad, die bestaat uit pastoren en sleutelfiguren uit deze kerken.

Op 16 november is tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Emmauskerk de kersverse HUB-Raad geïnstalleerd. Maar voordat deze installatie plaatsvindt, is er als opwarmer de HUB-quiz. De eerste vraag is waar het woord HUB vandaan komt. Nee, het is geen afkorting, maar een Engels woord voor knooppunt en dat is precies wat HUB is: een plek waar contact wordt gelegd. Of zoals door een van de sprekers wordt gezegd: het is een deur naar het uitgebreide netwerk van internationale en migrantenkerken in Den Haag.

De presentatie is deze avond in handen van HUB-medewerkers Petra de Nooy en Shirleni Blanken. Terugkijkend concluderen zij dat er al veel is gebeurd in de eerste vijf jaar. Er is een gids uitgekomen en er is verdieping gevonden in trainingen en werkgroepen over maatschappelijke onderwerpen, zoals armoede of eenzaamheid.

Droom

Petra de Nooy is projectleider bij HUB en predikant binnen de Protestantse Kerk Nederland (PKN). Zij benadrukt het belang van de HUB-Raad: 'De klankbordgroep is er vanaf het begin geweest. Er werd meegedacht, informatie gedeeld en er werden meningen

gegeven. Dat is prima, maar wij kregen steeds meer de vraag wat het betekent voor een kerk om lid te zijn van HUB. En hoe we het best de gezamenlijke stem van al die kerken kunnen laten horen.

'Den Haag is een prachtige en kleurrijke stad'

Dan is een klankbordgroep toch wat te vrijblijvend. HUB is onder de paraplu van MARA gestart, maar wel met het idee dat de kerken zelf eigenaar worden. We hebben toen onze droom besproken over hoe verder te gaan en dat is de HUB-Raad geworden, bestaande uit een groep pastoren met verschillende culturele en theologische achtergronden. We dragen samen met de kerken onze visie uit. Het is een boeiende wereld met veel diversiteit en het helpt dat we elkaar steeds beter leren kennen. Het klinkt een beetje afgezaagd, maar het geheel is echt meer dan de som van de delen.' Een van de vrijwilligers die geïnterviewd wordt, heeft het desgevraagd ook over een droom. Zij wil voor de organisatie een eigen plek op een leuke locatie én dat HUB een nog serieuzere gesprekspartner wordt voor de

Gebrandschilderd raam in de Haagse Bijenkorf, in dit kader symbool voor de veelkleurigheid van de Haagse kerken.

gemeente. Later op de avond zal wethouder Hilbert Bredemeijer benoemen dat deze droom voor hem al realiteit is: 'Wij zijn blij met HUB. We hebben een prachtige diverse en kleurrijke stad, maar daar zit ook een uitdaging. We hebben alle gemeenschappen keihard nodig en we zien juist bij kerken dat ze een grote maatschappelijke rol spelen.'

Opbouwen

De aanwezige leden van de HUB-Raad stellen zich voor aan de hand van wat zij belangrijk vinden. Sam Nanhui noemt de internationale en migrantenkerken de ogen en oren van de stad. 'Hier zijn contactpersonen die beter benut kunnen worden.' 'In de kerk kun je leren samen te leven', zegt Peter Strating. Hij bepleit een goede samenwerking met de meer reguliere kerken in Den Haag. Jean Marie Luemba zegt blij te zijn met de diversiteit van de multiculturele rijkdom, maar ziet ook de vooroordelen die er zijn en het gevoel van achtergesteld zijn. Hij is ervan overtuigd dat dit door een goede samenwerking verbeterd kan worden. Jan Eijken zegt dat hij wil werken aan het opbouwen van een stad waar vrede en

gerechtigheid centraal staan. De drie thema's waar de Raad in 2024 de focus op zal leggen zijn: zichtbare en verbonden kerken, veilige kerken en kerken in actie bij armoede.

'Multiculturele rijkdom'

Dan is het tijd voor de ondertekening en is de Raad een feit. 'It is official!' Er wordt geapplaudisseerd, alles straalt positiviteit en enthousiasme uit. Het wordt gevoeld: dit is belangrijk, hier komen we samen en staan we sterker. Een bezoeker verwoordt dat gevoel: 'Hier gaat bemoediging van uit!'

JOLLY VAN DER VELDEN

INFO: HUB-DENHAAG.NL

Feiten en cijfers

In Nederland zijn ongeveer 1,2 miljoen migrantenchristenen; in Den Haag vormen zij de helft van alle christelijke gelovigen. Ze zijn in deze stad aangesloten bij bijna 150 internationale en migrantenkerken, variërend van huiskamer-grootte tot kerken van zo'n tweeduizend leden.

Ongeveer dertig van deze gemeenschappen zijn nog op zoek naar een locatie voor hun vieringen en andere activiteiten.

Nieuwjaarswens

Wij wensen voor het nieuwe jaar dat er vrede mag komen waar oorlog is,

dat het goede in ons het kwaad in de wereld zal overwinnen,

wijsheid voor allen die invloed hebben op de problemen in de wereld,

en dat we de hoop op een wereld zonder onrecht niet zullen verliezen.

Voor al onze lezers een fijn en veilig oudjaar gewenst en een gezond begin van het nieuwe jaar!

Redactie en medewerkers van Kerk in Den Haag

Het Onze Vader

In kerkdiensten klinkt wekelijks het gebed dat de leerlingen van Jezus leerden, maar wat zeggen we eigenlijk wanneer we dit bidden? In zeven bijeenkomsten onder leiding van ds. Mark van der Laan staat steeds een bede uit het Onze Vader centraal. Bij elke bede verdiepen de deelnemers zich in de Bijbelse denkwijze achter de woorden en zoeken zij naar de verbinding met de wereld van vandaag. Vanaf 24 januari elke vier weken op woensdagavond.

Wo. 24. 19.30-20.30 U. MARANATHAKERK, 2E SWEELINCKSTRAAT 156. INFO EN OPGAVE: PREDIKANT@MARANATHAKERKDENHAAG.NL

Bijbelteksten dansen

Lekker in je lijf komen

In de workshops bibliodans van Riëtte Beurmanjer gaan de deelnemers al dansend aan de slag met Bijbelteksten. 'Je leeft je in de tekst in en de tekst geeft jou ruimte om je op een nieuwe manier te verhouden tot de thema's in je leven.'

Riëtte Beurmanjer (1955) werd zich er tijdens haar studie theologie van bewust dat dansen iets deed met haar spiritualiteit. Ze is theologe, geestelijk begeleider en ontwikkelde bibliodans, een methode van dansen als spirituele vorming. Ze werkt in verschillende kerkelijke settingen met dans.

'Ik kom uit een traditioneel gereformeerd gezin en ging theologie studeren in Amsterdam met het idee dominee te worden', vertelt ze. 'Het was de tijd van de grote ontmythologisering. Dat was een beetje eng, maar het gaf ook ruimte om zelf een nieuwe invulling te zoeken bij de oude woorden. Die invulling kwam bij mij, tot mijn grote verbazing, via de dans. Ik zag in dans iets dat ik in de theologiestudie zocht, maar niet vond.'

Herinneringen en associaties

Beurmanjer: 'Omdat ik gefascineerd was door de Bijbelverhalen, deed ik in diezelfde periode meditatiecursussen waar veel aandacht was voor teksten uit de Bijbel. Bij de methode

van Ignatiaanse meditatie gebruik je je verbeelding. Je stelt je voor wat zich in het verhaal afspeelt en dat je er deel van uitmaakt, waardoor het verhaal voor je tot leven komt. Dat opende voor mij de weg om op een andere manier bezig te zijn met Bijbelverhalen dan door de rationele kant, door het uitleggen ervan.

'Dansen zie ik als een vorm van mediteren'

Dansend gebeurde er bij mij iets vergelijkbaars als in die meditatie, maar op een veel lichamelijker manier. Mijn lijf werd erbij betrokken, met huid en haar. Dansend breng je het verhaal tot uitdrukking, maar tegelijkertijd komen in je lichaam opgeslagen herinneringen en associaties aan het licht. Dat versterkt elkaar en geeft een betekenis die direct verbonden is aan je eigen leven. Je ontdekt iets over de tekst, maar je ontdekt tegelijkertijd iets over jezelf, over je leven en je geloof.'

'Deelnemers komen in aanraking met hun spiritualiteit en gevoelens en brengen die tot uitdrukking.'

Laatst werkte Beurmanjer met het verhaal van de aankondiging van de geboorte van Jezus door de engel Gabriël aan Maria. Een van de vrouwen zei: 'Ik ken dit verhaal al heel lang. Het waren allemaal woorden voor mij, maar tijdens het dansen begon ik iets voor me te zien en kreeg ik een ander zicht op de tekst.' Beurmanjer: 'Zij noemde het een perspectiefwisseling en kreeg er nieuwe ideeën bij. Levensthema's en vragen waar mensen mee zitten, krijgen een bedding in de tekst waarmee gedanst wordt. Je leeft je in de tekst in en de tekst geeft jou ruimte om je op een nieuwe manier te verhouden tot de thema's in je leven.'

Bewegingsplezier

'Lectio Divina is een manier om met

Bijbelteksten om te gaan die meer en meer expliciet wordt in mijn werk', licht Beurmanjer toe. 'Traditioneel bestaat die uit: lezen, mediteren en wat daaruit ontstaat laten uitlopen op een gebed. In mijn dansworkshops lezen we altijd eerst de tekst met elkaar. We spreken over wat ons daarin raakt. Daarna gaan we dansen met de tekst, aan de hand van een aantal dansopdrachten die ik geef. Dat beschouw ik als een vorm van mediteren, in de zin van verbinding zoeken met de tekst. Wat tijdens het mediteren in de mensen opkomt, kunnen ze dan uitdansen als gebed. Dat kan een klacht zijn of een vraag, dankbaarheid of wat er maar is. Bij de deelnemers zie ik bewegingsplezier en lekker in je lijf komen, ook al heb je beperkingen. Een deelnemer in een van mijn groepen zit in een

rolstoel en doet gewoon mee. Het honoreren van je eigen lichamelijkheid, dát is belangrijk. Mensen komen in aanraking met hun spiritualiteit en gevoelens en brengen die tot uitdrukking. Pas geleden zei iemand: 'Dit is voor mij ook een vorm van kerk-zijn.'

JOLLY VAN DER VELDEN

ZIE RIETTEBEURMANJER.NL VOOR INFORMATIE OVER DE VERSCHILLENDE WORKSHOPS.

BEKIJK HIER EEN VOORBEELD VAN BIBLIODANS.

IN-DRUK

Ooit was januari de maand van de goede voornemens. Maar om de rest van het jaar te moeten leven met de ruïnes van wat je vol goede moed in de steigers zette, is geen pretje. Velen om mij heen beginnen er daarom maar niet meer aan. Trouwens, stoppen met roken moet in oktober om dan rond kerst te erkennen dat het weer niet gelukt is. Met afvallen beginnen mag elke dag, maar helaas ken ik meer afvallers dan volhouders. Kerkmensen opgelet: het is een van de weinige terreinen waarop 'een beetje zondigen' mag. Als je de volgende dag dan maar van de patat afblijft. Goede voornemens: geen lol aan te beleven dus. Maar nu is er iets nieuws: 'We gaan herinneringen creëren.' Een vette vliegvakantie naar de tropen, je idool in het Gelredome! 'Eten en herinneringen gaan ook goed samen', lees ik. Zeker, maar dan toch meestal dat niet weg te krijgen stuk kauwgom dat volgens de kaart voor 'biefstuk' moest doorgaan. 'Goede

HERINNERINGEN MAKEN?

jeugdherinneringen, die neem je mee zolang je verder leeft', zong Boudewijn de Groot. Maar... die heb je niet zelf gemaakt. Een leuke, sportieve vader, een enthousiaste onderwijzeres, het vriendje van volleybal, je krijgt het cadeau! Deze column verschijnt als de verkiezingen voorbij zijn. Een van de lijsttrekkers wilde liever nergens aan herinnerd worden, vooruitkijken

FOTO: JARMOLUK VIA PIXABAY

was haar devies. Welke herinnering gaat zij, en al die anderen die van alles veranderen willen, achterlaten? Politici denken dat ze belangrijk zijn, maar welke herinnering laten ze na? Een keer dronken achter het stuur, een motie van wantrouwen, een slecht geheugen: een grabbelton van onbenulligheden blijft rondzingen. Terwijl het toch om de inhoud moet gaan in de politiek. En nu er afgerekend wordt met ons koloniale verleden is Balkenendes verlangen naar 'de VOC-mentaliteit' fout, fout! Ik heb mij afgevraagd welke herinneringen ik onbedoeld heb gemaakt. Te vrezen valt dat ik er bij een biograaf slecht van afkom. Je kinderen, zelf ouder en wijzer, kennen hopelijk genade. Te jong om NSB-lid geweest te zijn, schreef ik als 15-jarige lelijke stukjes over de oecumene. Wat een zegen dat ze niet hun weg vonden naar het eeuwige zwartboek van Google. Na mijn huwelijk bedankte ik voor het gratis abonnement op *Gezond Gezin* van de PSVG (Protestantse

Stichting ter bevordering van Verantwoorde Gezinsvorming). Ik protesteerde bij mijn kerkenraad 'dat daarin werd gepleit voor homoseksuele relaties!' Herinneringen creëren: veel leverde het niet op. Maar ook zonder mijn tegenstand liep de hoopvolle oecumene van de jaren zestig vast. Het verschuiven van de ethische panelen ging wel door, want mensen zijn gelukkig belangrijker dan meningen. Al is er nu dan toch een politieke partij die ons opriep op het terrein van gender en seksualiteit 'weer gewoon' te doen, waartoe nota bene ook chemische castratie van pedofielen gerekend wordt. Hopelijk herinnert men zich dit later als een groeistuipe die snel vergeten moet worden. Geef mij deze herinnering maar: 'Al wat gedaan werd uit liefde tot Jezus, dat houdt zijn waarde en zal blijven bestaan.' Liefde is onvergetelijk.

ROB VAN ESSEN

Schilder je droom

Waar droom(de) je van? Stelden je dromen je teleur of waren ze juist een stimulans? Zijn dromen bedrog of verlang je naar Droomland? Onder leiding van André Stek schilderen deelnemers hun eigen droom of nachtmerrie. Panelen, verf en verdere benodigdheden zijn aanwezig. Na afloop kunnen deelnemers hun werk mee naar huis nemen.

MA. 22. 14-16 U. BOSBESKAPEL, BOSBESSTRAAT 5. KOSTEN: € 3,- PER PERSOON. OPGAVE BIJ ANDRÉ STEK, 06-51732716, COMPOSTELA1@LIVE.NL

FOTO: KATI VIA PIXABAY

Sigrid Kaag over troost

Sigrid Kaag is demissionair minister van Financiën en vicepremier en zij was politiek leider van D66. Daarvoor werkte ze als diplomaat bij verschillen. Ze ervoer tijdens haar politieke carrière tegenstand in de vorm van bedreigingen. Wat heeft haar in die ingewikkelde tijd op de been gehouden? Wat geeft troost in donkere dagen?

DO. 18. 20-21.30 U. LUX, AMARE, SPUIPLEIN 150. TICKETS À € 10,- VIA LUXDENHAAG.NL

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

Feest van ontvangen, maar ook van geven

‘Met Driekoningen voel je dat het licht terugkeert’

Op 6 januari is het Driekoningen, een feest omgeven door verhalen en tradities, en de afsluiting van een serie winterfeesten. Ineke Strouken, expert op het gebied van tradities, gaf in december in het Museon een lezing over deze winterfeesten. Wij vroegen haar naar de betekenis van Driekoningen en de tradities rond dit feest.

In Den Haag viert men geen Driekoningen meer’, zegt Ineke Strouken meteen, ‘hier vind je alleen nog de midwintertradities van het kerstbomen rausen en de vreugdevuren op het strand. Maar in het zuid van Nederland, in Midden-Brabant en Limburg wordt nog steeds Driekoningen gevierd. Dit feest sluit de winterperiode af.’

Warmte, licht en lekker eten

De wintermaanden waren vroeger een moeilijke tijd: het werd donkerder, kouder en er was minder eten. ‘Het waren de kerken die mensen hielpen om deze tijd door te komen met het vieren van feesten, die zij doordacht hadden ingepland’, legt Strouken uit. ‘Op deze dagen kon je samen zijn, lekker eten en feestvieren.’

‘Er zijn wel driehonderd driekoningenliederen’

De periode begon met Sint Maarten op 11 november, dan volgden inmiddels verdwenen feesten als Sint-Barbara en het Luciafeest. Ook Sint Nicolaas hoort thuis in deze reeks. Op 21 december, de kortste dag van het jaar, begon de midwinterperiode, die duurde tot en met Driekoningen. Dan versierde men het huis met hulst en besjes en kroop men lekker bij elkaar. Er

was warmte, licht en lekker eten om de kou, de duisternis en de honger op afstand te houden. Daar komt bijvoorbeeld de traditie vandaan van de olie-bollen op oudejaarsavond: het feest van Sint Silvester. Zulke vette lekkertjes hielden je op de been.

De wintermaanden waren vroeger een moeilijke tijd

‘Op Driekoningen kon je voor het eerst voelen dat het licht weer terugkeerde. Het feest was lange tijd veel belangrijker dan Kerstmis, eerder te vergelijken met Pasen’, vervolgt Strouken. ‘Het is afgebeeld door beroemde Nederlandse schilders zoals Jan Steen en Cornelis Troost.’ Op Driekoningen mochten arme mensen langs de deuren gaan. Zij zongen liederen en kregen in ruil daarvoor eten of geld. Er zijn wel driehonderd verschillende driekoningenliederen bekend. Een andere traditie is de driekoningenkoek, waarin een boon werd meegebakken. Ieder gezin had daarvoor zijn eigen recept en de taarten hadden vaak prachtige vormen. Nog altijd zijn er op internet volop recepten te vinden. Wie de boon vond, was de koning en voor die dag de baas in huis. Strouken herinnert zich dit nog wel uit haar kindertijd. ‘We wilden allemaal de zwarte koning zijn, dat vonden we spannend!’

Mozaïek uit de zesde eeuw in de Basilica di Sant' Apollinare Nuovo in Ravenna, Italië.

Vierde geschenk

Ook nu nog gaan kinderen op een aantal plaatsen in zuidelijk Nederland en Vlaanderen zingend langs de huizen, tegenwoordig om snoep op te halen. Vaak worden ze vergezeld door ouders of grootouders, die geld inzamelen voor een goed doel. ‘Driekoningen is niet alleen een feest van ontvangen, maar ook van geven’, vertelt Strouken. En er is nu een ‘vierde geschenk’ bijgekomen: kinderen geven speelgoed aan kinderen die leven onder de armoedegrens. Strouken: ‘Hiervoor zijn speelgoedbanken opgezet, die vaak verbonden zijn aan kerken. Zo zie je hoe tradities veranderen en dat is ook hun essentie: ze zijn dynamisch en passen

zich aan de tijd aan. Maar ook al veranderen de tijden, veel van de oude waarden van de tradities zijn ons bijgebleven. Nog steeds komen we met kerst bij elkaar en eten we overvloedig, ook al hebben we verlichting, verwarming en is er in de winter genoeg

te eten. De feestdagen zijn nu een manier geworden om de hectiek van het dagelijks leven te ontvluchten.’

ANNE-HELENE BORGTS

INFO: INEKESTROUKEN.NL

In de Bijbel (Matteüs 2:1-12) lezen we het verhaal van de wijzen of magiërs, die een heldere ster volgden om de nieuwgeborene koning te vinden. Er staat niet hoeveel het er waren en hun namen worden niet genoemd. Rond deze wijzen zijn veel verhalen ontstaan, die vaak al heel oud zijn. In die verhalen wordt soms van zeven of twaalf mannen gesproken. In de vijfde eeuw werden de wijzen tot koningen gepromoveerd; dat paste beter bij de goddelijke status van het kerstkind. In de achtste eeuw werd hun aantal bepaald op drie en kregen ze de namen Melchior, Caspar en Balthasar, omdat er drie geschenken waren: wierook, mirre en goud.

Wijsheid in het westen

De verhaal van de drie wijzen uit het Oosten heeft de redactie geïnspireerd om drie Haagse ‘wijzen’ te zoeken. Mensen die wijsheid nodig hebben in hun werk met en voor anderen. Een studentenbegeleider, thuiszorgmedewerkster en een jongerenwerker komen aan het woord en delen hun eigen wijsheid kort maar krachtig met ons.

TEKST EN FOTO'S: MATTHIJS TERMEER

Huib Koers (43) werkt als loopbaanadviseur in het mbo-onderwijs. Hij begeleidt eerste- en tweedejaarsstudenten die van studierichting willen veranderen. ‘Wat is dat dan, wijsheid? Is dat kennis, is dat ervaring, of een combinatie daarvan? Er zit al zoveel wijsheid in de studenten zelf. Het is meer op zoek gaan naar wat er al in de student zit. Ze zeggen dat wijsheid met de jaren komt. Ik zeg altijd: wijsheid begint met de jeugd. Jongeren hebben wijsheid in de zin van: dapperheid, eerlijkheid, nieuwsgierigheid. Ik denk dat daar de wijsheid in zit. Die hebben wij als docenten ook wel nodig.’

Mieke Roelands (58) was ooit bedrijfskundige en maakte de overstap naar de thuiszorg. Ze begeleidt en verzorgt met name ouderen, die veelal in de laatste levensfase verkeren. ‘Ik ontmoet heel veel verschillende mensen met heel veel verschillende achtergronden. Een deel van mij wil het lijden helpen verlichten. Ik ga uit van volwaardigheid en gelijkwaardigheid. Mijn basis is dat ik iemand in zijn waarde laat en keuzes respecteert. Ik zie mensen als ‘heel’ en probeer iemand te benaderen in waar hij nú is.’ Vaak ontstijgt het werk van Roelands mentale en fysieke beperkingen. ‘Ik probeer contact te leggen met de ziel.’

Yassine Abarkane (33) is jongerenwerker bij het Stagehuis Schilderswijk, dat stagiairs uit het mbo, hbo en van de universiteit inzet bij het organiseren van activiteiten in de wijk. Projecten over energieverbruik, overgewicht, veiligheid op straat, huiswerkbegeleiding en trainingen voor schooltoetsen verbeteren de sociale samenhang en bewustwording. Hiermee leren de stagiairs sociale en maatschappelijke vaardigheden aan. ‘Ik ben hier niet weg te slaan. Mijn missie is het creëren van een podium voor de mensen uit deze wijken. Mijn vertrekpunt is dat ik de mens vooropstel. We luisteren te weinig naar elkaar. Probeer niet te oordelen op de kaft van een boek.’

Nog ouder dan Kerstmis

Het feest van de verschijning

De kans dat u Epifanie viert op 6 januari is niet zo heel groot. De kerstsfeer heeft veel huiskamers al geruime tijd voor 6 januari verlaten en als die dag al gevierd wordt, dan meestal onder de naam Driekoningen.

Wie Epifanie niet viert, staat in de traditie van de vroegste eeuwen christendom.

De eerste tweehonderd jaar kennen de navolgers van Jezus alleen de traditie van de honderd dagen van Pasen.

Aangezien tradities nooit vaststaan maar altijd in beweging zijn, komen er na die eerste twee eeuwen twee nieuwe feesten bij. Ze ontstaan niet tegelijkertijd en ook niet op dezelfde plek. Het ene feest, 'ons' kerstfeest, ontstaat in de kerk van het Westen. Begin vierde eeuw wordt het voor het eerst op 25 december gevierd. Vaak

wordt die datum verbonden met het Romeinse feest van de *Natale Sole Invictus*, de geboorte van de onoverwinnelijke zon. Die zon krijgt met het kerstfeest een nieuwe betekenislaag en verwijst naar de geboorte van Christus.

Nijlfeest

In het Oosten ontstaat een ander feest, Epifanie geheten, naar het Griekse woord 'epiphaneia' dat verschijning betekent. Het is waarschijnlijk ouder dan het kerstfeest en het wordt wel verbonden met het Nijlfeest dat in Alexandrië (Egypte) op 6 januari werd gevierd. Het water van deze rivier zorgde ieder jaar voor een vruchtbare aarde. Dit waterfeest met als thema 'nieuw begin' krijgt met de gedachtenis van Jezus' doop in de Jordaan een nieuwe betekenislaag. Zo wordt Epifanie het feest van de verschijning van Christus op het wereldtoneel, precies zoals het oudste evangelie, dat van Markus, het vertelt. Dat kent immers geen geboorteverhaal, maar begint met de verschijning van Jezus bij de Jordaan en met een stem uit de hemel die zegt: deze mens is van koninklijke en goddelijke allure.

'Tradities zijn altijd in beweging en staan niet vast'

Al spoedig worden beide tradities uitgewisseld. De kerk van het Oosten neemt het kerstfeest over van het Westen en reserveert Epifanie vooral

voor de gedachtenis van Jezus' doop. Andersom neemt de kerk van het Westen Epifanie over en aan de gedachtenis van de doop worden nieuwe verschijningsverhalen toegevoegd: Jezus verschijnt als een ster aan de wijzen, die staan voor alle volken, en hij komt aan het licht in de wijn bij zijn eerste teken in Kana. In latere tijd zal met Epifanie het verhaal van de wijzen de overhand krijgen. En als de wijzen later (drie) koningen worden, wordt Epifanie Driekoningen. De andere aspecten van Epifanie, Jezus' doop en zijn eerste teken, krijgen een eigen zondag, en daarmee is Epifanie niet alleen een feestdag meer, maar ook een periode in het kerkelijk jaar geworden, die loopt van 6 januari tot de Veertigdagentijd.

Solidariteit en goedheid

Zo kent de traditie twee feesten aan het begin van het kerkelijk jaar, elk met een eigen karakter. In het kerstfeest ligt de nadruk meer op de solidariteit van de Eeuwige met de kwetsbare mens, die te herkennen is in het kleine, weerloze kind in de kribbe. Met Epifanie gaat het om de verschijning van de Koning der koningen en zijn macht over het kwade. In hem is de goedheid van God voorgoed op aarde verschenen, zegt de Titusbrief. Ik vermoed dat u het eerste feest echt gaat vieren, maar misschien denkt u ergens aan het begin van het nieuwe jaar toch ook even aan Epifanie en aan die goedheid, waar onze tijd wel iets van kan gebruiken.

RIENK LANOOS

De bruiloft te Kana, gebrandschilderd raam in de St-Amanduskerk in Antwerpen.

Twee voorgenomen kerksluitingen bij parochie Maria Sterre der Zee

'Ruimte en tijd voor emoties'

De parochie Maria Sterre der Zee heeft het voornemen bekendgemaakt dat zij twee kerken aan de eredienst wil onttrekken: de Agneskerk aan de Beeklaan en de Ignatiuskerk aan de Elandstraat. 'Als we niets doen, zijn we over een aantal jaren failliet.'

Marius Dijke is vicevoorzitter van het parochiebestuur en licht het voornemen toe om de Agneskerk en de Ignatiuskerk op termijn te sluiten: 'Er zijn verschillende redenen waarom we noodzaak zijn om deze stap te zetten. We hebben met de vitaliteitstoets van het bisdom Rotterdam onderzoek gedaan naar de vitaliteit van alle geloofsgemeenschappen in onze parochie. Daar kwam onder andere uit naar

voren dat in deze twee gemeenschappen, meer dan in de andere, het aantal bezoekers en vrijwilligers terugloopt en dat daarin ook op langere termijn geen verbetering valt te verwachten. Er is nauwelijks opvolging en verjonging. Daarnaast is het pastoraal team inmiddels te klein geworden om zeven kerken goed te kunnen bedienen. Tot slot is er sprake van een stijging van kosten en een daling van inkomsten. Uit die optelsom konden

De Ignatiuskerk is een rijksmonument.

we geen andere conclusies trekken. In 2026 zou dit een tekort van bijna zes ton betekenen. Als we niets doen, zijn we over een aantal jaren failliet. Niets doen is geen optie!

Pijnlijk

Het is nog niet duidelijk wanneer de kerken aan de eredienst worden onttrokken; daarover beslist de bisschop van Rotterdam nadat hij met de geloofsgemeenschappen heeft gesproken. Dat is een proces dat enige tijd zal gaan kosten. Vervolgens moet er ook worden nagedacht over de herbestemming van de gebouwen. De Agneskerk is een gemeentemonument en de Ignatiuskerk een rijksmonument, wat betekent dat de gebouwen niet afgebroken kunnen worden. Maar pijnlijk is het wel voor de leden van die twee gemeenschappen. Dijke: 'We hebben hen natuurlijk als eersten geïnformeerd over ons voornemen en uitgelegd hoe wij tot die keuze zijn gekomen. Het riep nogal wat emoties

op, wat heel begrijpelijk is. Sommigen hadden dit wel zien aankomen, maar niettemin maakte de mededeling hen boos en verdrietig.

'Sommige parochianen hebben dit al eerder meegemaakt'

We geven als bestuur in de eerste plaats aandacht en ruimte aan die gevoelens. Dat is noodzakelijk om hen te helpen in het verwerken van dat komende afscheid, al kan het nog best lang duren voordat ons voornemen concrete werkelijkheid wordt. Voor sommigen is het zelfs niet de eerste keer dat hun kerk aan de eredienst wordt onttrokken.'

Nieuw onderdak vinden

De vraag is of er alternatieven zijn overwogen. Zo worden er in andere bisdommen ook wel leken ingezet

om gebedsvieringen te houden, maar dat past niet in het beleid van het bisdom Rotterdam, dat als uitgangspunt heeft dat er zoveel mogelijk eucharistievieringen gehouden moeten worden. Die kunnen alleen door een gewijd priester worden geleid en bij uitzondering als woord- en communieviering door een diaken of pastoraal werker.

De leden van de gemeenschappen zullen uiteindelijk nieuw onderdak moeten vinden bij andere kerken uit de parochie. Dijke: 'Wij vinden het belangrijk dat men daar zelf een keuze in kan maken en dat die niet opgelegd wordt vanuit het bestuur. Gelukkig is het zo dat de vier andere geloofsgemeenschappen hen met open armen willen ontvangen.'

Half januari zal Dijke samen met pastoor Dolf Langerhuizen opnieuw in gesprek gaan met leden van de gemeenschappen.

GREET KAPPERS

De Agneskerk is gemeentemonument.

Tegen de machteloosheid

Er is ook altijd schoonheid en liefde

Waar vinden we troost in angstige tijden? De een zoekt haar toevlucht in boeken en films, de ander vooral in menselijk contact. Bij weer een ander maakt het de activist in hem wakker.

Orlog is van alle tijden, maar toch lijkt het alsof het lijden in de wereld in deze tijd scherper op ons netvlies staat dan in voorgaande jaren. Daarnaast hebben we met allerlei andere ontwikkelingen te maken die ons somber, bang of machteloos kunnen maken. We legden de vraag voor aan enkele lezers: 'Waar vind jij troost als het je allemaal te veel wordt en je niet in het drijfzand van de machteloosheid en angst wilt wegzakken? Wat doe je dan?'

Warm jasje

Margreet: 'Al heel lang heb ik in de boekenkast een stapeltje troostboeken en troostfilms staan. Ik pak zo'n boek of kijk zo'n film als het me allemaal te veel wordt. Lezen leidt af van de harde werkelijkheid; de sfeer uit het boek of de film valt als een warm jasje om me heen. Vrijwel altijd spelen de verhalen zich af in de natuur, waar het leven simpel is en mensen leven van het land. Ze weerspiegelen mijn

eigen verlangen naar zo'n leven. Weg uit de veelheid aan prikkels, de drukte van razende snelwegen en overvolle steden naar leven in een tempo dat ruimte laat voor wat voor mij belangrijk is: planten, bomen en dieren "in-drinken", luisteren naar de geluiden uit de natuur, de geur van de aarde op-snuiven.'

Cocon

Elize: 'Als alles wat er in de wereld en in mijn eigen leven speelt me overspoelt, trek ik me in eerste instantie terug in mezelf: ik kijk geen praatprogramma's, laat de krant links liggen en houd de prikkels die van buiten komen van me af. Ik vecht om er weer uit te komen door mezelf voor te houden te gaan studeren of iets met mijn handen te gaan doen. Maar wat echt helpt, is het contact met anderen. Ik ben opgegroeid in Indonesië en heb heel erg moeten wennen aan de Nederlandse cultuur, waar mensen zo gefocust zijn op zichzelf. Juist

AFBEELDING: 51851 VIA PIXABAY

de ander is belangrijk. Ontmoetingen hoeven niet groots te zijn, de glimlach of vriendelijke blik van een onbekende op straat betekent ook veel. Laatst las ik dat een van de regels bij de hulp aan verslaafden is dat zij anderen gaan helpen. Dat was een eyeopener voor mij. Het haalt je uit je cocon door je op een ander te richten, contact met een ander mens te hebben.'

Activist

Henk: 'Bij tijd en wijle sta ik 's morgens op met een donker, somber gevoel en ben ik buitengewoon pessimistisch over de toekomst. De oorlogen gaan maar door, het mythische geloof in geweld is onuitroeibaar. We hebben helemaal niets geleerd van het verleden. In al die jaren hebben we bijvoorbeeld ook nog geen structurele

oplossing gevonden voor de armoede in Nederland. Ik ben een activist, probeer door het ondernemen van acties dat gevoel van machteloosheid te bestrijden.

'We mogen wel wat meer ongehoorzaamheid laten zien'

Ik denk dat we in Nederland meer ongehoorzaamheid moeten laten zien. Zelfs als dat zou betekenen dat je in de gevangenis terecht komt omdat je bijvoorbeeld hulp aan illegalen geeft. Dat is niet ondenkbaar, gezien de verkiezingsuitslag. Ik ben zelfs bereid

om dat te ondergaan, want het is nodig dat we elkaar beschermen tegen foute machten.'

Kunst

In het *Nederlands Dagblad* las ik een interview met de schrijver Benjamin Moser die een boek heeft geschreven over de noodzaak van kunst. In het interview werd hem de vraag gesteld wat kunst ertoe doet als de wereld in brand staat. Zijn antwoord is ook een antwoord op de vraag die wij de lezers stelden: 'Het duister is aan de winnende hand. Maar we moeten het licht in de wereld beschermen. Je moet jezelf eraan blijven herinneren dat er óók schoonheid en liefde in de wereld is, anders word je gek.'

GREET KAPPERS

De Nacht van de Wonderen

'Je kunt je 's nachts beter op het gebed concentreren'

De islam kent vijf zogenoemde Gezegende Nachten. Half januari wordt een van deze nachten herdacht: de Nacht van de Wonderen. Tahsin Çetinkaya vertelt over de achtergrond en de betekenis ervan. 'Je komt even los van het dagelijks bestaan en voelt je verbonden met de islam.'

De nacht van donderdag 18 op vrijdag 19 januari is de Nacht van de Wonderen (Ragaib). Het is een van de vijf Gezegende Nachten (Kandil), waarin in de islam vijf belangrijke momenten uit het leven van de profeet Mohammed worden herdacht. Vooral Turkse moslims vieren de Gezegende Nachten. Tahsin Çetinkaya, voorzitter van de Turks Islamitisch Culturele Stichting Den Haag, vertelt wat er tijdens deze nacht wordt herdacht en wat de betekenis is voor Turkse moslims in Den Haag. 'Tijdens de Nacht van de Wonderen wordt herdacht dat de moeder van Mohammed zwanger werd van de profeet', vertelt hij. 'Tijdens de andere vier Gezegende Nachten worden respectievelijk de geboorte van Mohammed (Mawlid an-Nabi), zijn nachtreis (Mi'raaj), de nacht van de lotsbezegeling (Bara'a) en de nacht van de beslissing (Qadr) herdacht.'

'In de Nacht van de Wonderen draait het voornamelijk om het gebed', legt Çetinkaya uit. 'Deze nacht wordt, als alle Gezegende Nachten, vooral door mannen gevierd, als onderdeel van het vrijdaggebed. Vrouwen mogen op vrijwillige basis deelnemen aan de herdenking.'

Bezinning

Tijdens de Nacht van de Wonderen wordt in de gebeden dankbaarheid geuit voor al het goede in het bestaan. Daarnaast vragen we vergiffenis voor

onze zonden en ook kunnen we bij deze gelegenheid onze wensen aan Allah kenbaar maken. Die gebeden worden natuurlijk niet vanzelfsprekend verhoord: Allah beschikt. Voor ons is het een moment van bezinning, en een moment om aan – al dan niet overleden – dierbaren te denken. Veel gelovigen gaan voor dit gebed en de Koranlezing naar de moskee. In Den Haag zijn zes grote moskeën open voor gebed tijdens de Nacht van de Wonderen. Maar men kan dit

ook gewoon thuis doen, in de eigen omgeving. De Kandil vinden plaats in de nacht, omdat het dan rustig is; dan kan men zich beter op het gebed concentreren. Maar dat hoeft niet perse: afhankelijk van de situatie en het jaargetijde varieert het tijdstip van de gebedsdiensten; ze kunnen dus ook 's middags worden gehouden.

Turks fruit

Het is steeds meer gebruikelijk dat bij deze gelegenheid iets lekkers te eten wordt meegenomen, zoals bijvoorbeeld Turks fruit. Het is ook een moment om te doneren aan degenen die hulp nodig hebben, of aan maatschappelijke organisaties. De hoogte van het bedrag maakt daarbij niet uit: alles wat je kan missen, heeft grote waarde.'

'In de gebeden wordt dankbaarheid geuit voor al het goede'

Wat betekenen de Gezegende Nachten voor Çetinkaya persoonlijk? 'Ik ervaar door mijn geloof steeds een diepe innerlijke rust: tijdens de Gezegende Nachten, maar eigenlijk altijd tijdens de Koranlezingen. Het laat zich misschien het best omschrijven als een gevoel van opluchting, van tevredenheid en vrolijkheid. Je komt even los van het dagelijks bestaan en voelt je verbonden met de islam. En dat geeft een gevoel van vrede.'

EDWIN FAGEL

De Blauwe Moskee in Istanbul

FOTO: PEDRO SZEKELY VIA WIKIMEDIA COMMONS

Rooms-Katholieke kerken

Parochie Maria Sterre der Zee. Info: rkdenhaag.nl
Centrum. Jacobus de Meerdere-kerk, Parkstr. 65a. 1/1 11 u. Nederlands: zo. 9 u. 11 u.
Schilderswijk. Marthakerk, Hoefkade 623. 1/1 13u. Zo. 9.15, 13 u. Engels/Afrikaans
Haagse Hout. Paschaliskerk, Wassenaarseweg 53. Zo. 9.30 u.
Marlot. Onbevlekt Hart van Maria, Bloklandenplein 15.1/1 10.30 u. Za. 17 u. Zo. 17 u. Italiaans
Zeeheldenbuurt. Ignatiuskerk, Elandstr. 194. Zo. 11u. 15 u. Portugees, 7/1 16 u. Taizév.
Regentessekwartier. Agneskerk, Beeklaan 188. 1/1 11u za. 20 u. en zo. 9.30 u. 11.30 u. Spaans 21/1 11 u. Agnesfeest
Scheveningen. Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233. Zo. 11 u. Za. 13/1 18 u. Filipijns, 27/1 18 u. Engels. Zo. 14/1 10 u. Oec. viering in de Bethelkerk
Parochie De Vier Evangelisten Info: rkparochiedevierevangelisten.nl
Valkenbos. Titus Brandsmakerk, Kamperfoeliestr. 279. 1/1 10.30 u. Vrij. 10 u. Zo. 10.30 u. (3/12 gesloten)
Loosduinen. Kerk Maria van Eik & Duinen, Loosduinse Hoofdstr. 4. 1/1 11 u. Di. 10 u. Zo. 11 u. 27/1 19 u. choral evensong
Waldeck/Kijkduin. Pastoor van Arskerker, Aaltje Noorderwierstr. 4. 1/1 10.30 Do. 10 u. Za. 17 u. Zo. 10.30 u.
Leyenburg. Emmauskerk, Leyweg 930. 1/1 11u Za. 13 u. Zo 9.30 u. Wo. 10 u.

Kerken met vaste voorgangers

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Zo.11 u. Holy Communion, 17 u. Contemporary Worship 4de zo. 17 u. Choral Evensong.
American Protestant Church Esther de Boer-van Rijcklaan 20. 10 u.
Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr 7. Zo. 10 u. eucharistieviering, 28/1 Maria Lichtmis, 14/1 16 u. Vesper
Vredekerk Maartensdijklaan 126. Arabisch: za. 19 u. Nederlands: zo. 10.30 u.
Leger des Heils Ambachtsgaarde 198. Zo. 10.30 u. met muziekkorps.
Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170. Zo. 10 u. met zang en muziek. apgen.nl. Geen vaste voorganger.
Zevendedagsadventisten Robijnhorst 197. Za. 10 u. bijbelstudie, 11 u. dienst.
Quakers Stadhouderslaan 8. Zo 10.30 u. stille samenkomst.
Taizé Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30, maandag 19.30 u.

Diverse Rooms-Katholieke kerken

Rijswijk. Bonifatiuskerk, van Vredenburgweg 69. Zo. 11 u. Kerk van Benedictus en Bernadette, Sir Winston Churchillaan 372. Zo. 9.30 u.
De Zinnen, kapel Chr. Triumfatorkerk ma 18.15 u. avondgebed
Lourdeskapel Berkenbosch Blokstraat 9A dagelijks open (9-18 u.) za 11 u. Rozenkransgebed
Deutsch. Badhuisweg 35a. Zo. 10.30 u.
Français. Stoepleaan 4, Wassenaar. Zo. 11 u.

Firma A. H. Kerkhof & Z_o
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra naar uw keuze met ons advies, bijvoorbeeld:

- Ad Patres Frederik Hendriklaan 7 's-Gravenhage (Statenviertel)
- diverse andere uitvaartcentra in 's-Gravenhage en omstreken
- bij begraafplaats of crematorium

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl **070 345 16 76**
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

ENGELN & SPOOR
UITVAARTVERZORGING

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELNENSPOOR.NL - WWW.ENGELNENSPOOR.NL

HET CLINGENDAELHUYSEN - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Uitvaartcentrum 't Veenhuys
Veenweg 14, Nootdorp

Uitvaartcentrum Leidschendam-Voorburg
Strandwal 1, Leidschendam

Uitvaartsuite Churchill (in de R.K. kerk)
Sir Winston Churchillaan 372, Rijswijk

Uitvaartwinkel Haaglanden
Damlaan 64, Leidschendam

Toonzaal grafmonumenten
Nieuwstraat 16-B, Leidschendam

Van Der Helm & Schols

uitvaartzorg

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

Soms wijzigen de tijden van de diensten. Check tevoren de website van de kerk van uw keuze.

Kerken van de Protestantse Kerk Nederland (PKN)

Kerkgebouwen	Tijd	7 januari	14 januari	21 januari	28 januari
Lukaskerk Om en Bij 2.	10.15	ds Jannet van der Spek HA	Henk Baars kringviering	Vieren met elkaar oecumene	Lutherse kerk
Duinzichtkerk V. Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Jacob Korf	dr Ad van Nieuwpoort	dr Ad van Nieuwpoort	dr Ad van Nieuwpoort
Christus Triumfatorkerk Julia v. Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	Karlijn Kwint	ds Jaap van den Akker doop
Pax Christikerk Vlamburg 2	11.00	ds Maaik Harmen	ds Jasper Klapwijk	ds Maaik Harmen	ds Jasper Klapwijk
Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Ronald van Schouwen	ds Jantine Veenhof	ds Jantine Veenhof	ds Robin ten Hoopen
De Oase Van Meursstraat 1	10.00	zangdienst	kringviering	ds Theo Hettema HA	ds Rob van Essen
Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	ds Casper van Dongen	ds Marjan Zebregs	10.30 Heilige Familiekerk diaken Paul Kuhlman, ds Olivier Elseman	ds Casper van Dongen
Maranathakerk 2e Sweelinckstr.156	10.30	ds Marjanke van der Horst S&T	ds Mark van der Laan	ds Robert Jan Bakker	ds Erika van Gernerden
Noorderkerk Schuijstr. 9-11	10.00	ds Rob van Essen	ds Henk van Laren	ds Petra de Nooy	ds Greet van 't Hart
Vieringen Lux	11.30	Rik Zwalaria	Mirthe Kuiper	Rik Zwalaria	Jurek Woller
Bosbeskapel Bosbesstr. 5	10.00	ds Sara Dondorp	ds Erwin de Fouw	ds Wim Huizing	ds M. den Dulk S&T
Abdijkerk WillemlII-str. 40	10.00	ds Martin van Wijngaarden	ds Martin van Wijngaarden	ds Reijer de Vries	ds Martin van Wijngaarden S&T
Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Meindert Burema	ds Rob van Essen	Ds Sara Dondorp	ds G. van Velzen HA
Bethelkerk Scheveningen J. Kokstr.173	10.00	ds M. Bezemer	Oec. viering met Badkapel en H. Ant. Abt kerk Gerco Lock e.a.	ds Gerco Lock	ds Gerco Lock HA
Oude Kerk Keizerstr. 8	10.30	ds T. Wegman	ds Barend Weegink	ds Dirk Jan Thijs	ds Barend Weegink HA
Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	1/1 ds Charlotte van der Leest, ds Barend Weegink	Oec. viering in de Bethelkerk Charlotte van der Leest e.a.	ds Charlotte van der Leest S&T	ds Mark van der Laan
Pr. Julianakerk Tesselsestr. 6	10.00	ds C. Blenk	ds Bernhard van Vreeswijk evangelisatie	ds Bernhard van Vreeswijk	ds Bernhard van Vreeswijk HA
De Toevlucht Laan v. Hoorwijk 140	10.00	ds Attie Minnema S&T	ds Jaap van de Meent	Oecumenisch RK Bartholomeuskerk	ds David Schiethart
Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	1/1 10.30 ds Thejon Bos 7/1 ds L. Vogelaar ds P. Veerman	ds Bert Karel Foppen ds A. Jonker	ds Thejon Bos ds Bert Karel Foppen jeugddienst	ds Bert Karel Foppen doop ds T. Jacobs
Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Hans le Grand	Noorderkerk	ds Heleen Joziassse
Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Rienk Lanooy doop	ds Jan Tom Schneider HA	ds Hanna Rijken	10.30 ds Rienk Lanooy cantate
Ev. Lutherse Gem. Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Erwin de Fouw	ds Jannet van der Spek HA	ds Erwin de Fouw	ds Trinette Verhoeven HA
Église Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Dieuwertje Zantingh	Jean-Luc Marcillaud	pasteur Richard Bennahmias	pasteur Karel Blei
Oude Kerk Herenstraat 77 Voorburg	10.00	ds R. Stigter	ds Leneke Marchand 19u muzikale vesper	ds Giel Schormans	ds Leneke Marchand
Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds H. Smit	ds R. Stigter met doventolk	ds A. Brabander	ds R. Stigter

Overige kerken

Kerkgebouwen	Tijd	7 januari	14 januari	21 januari	28 januari
Deutsche Ev. Gem. Bleijenburg 5	10.30	*	Pfr Thomas Vesterling	*	Pfr Thomas Vesterling
Doopsgezinde Gem. Paleisstr. 8	10.30	ds Nelleke Kan	ds Marijn Vermet	ds Marijn Vermet	vierde zondag
Ev. Broedergem. Hernhutters Chasséstr. 1	10.00	zr Christine Welschen	10.30 zr Christine Welschen dankdienst	oecumene zr Christine Welschen	11u zangdienst zr R. Harry
Haagse Dominicus Th. Swenckestr. 30	10.30	Mens bron van conflict Nienke van Dijk, Heleen Goddijn	X	Verzoenen...nou heb je even? Ad de Gruijter, Janneke Hogendorf	X
Indon. Ned. Chr. Kerk Jan Luijkenlaan 92	14.00	ds Stanley Tjahjadi	ds Hendri Sendjaja	ds Stanley Tjahjadi	zr Debora Simatupang
Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	*	X	X
Kruispuntgem. Bloklandenplein 15	11.15	X	ds Fokke Fennema eucharistie	X	ds Chris Schreuder eucharistie
Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 95	10.30	ds Reinhold Philipp	ds Antje van der Hoek	ds Reinhold Philipp	ds Marthe de Vries
Ichthuskerk Duinkerkerstr. 9	9.30	ds Ganpat Berrevoets	ds Jasper Klapwijk	ds Bart Noort	ds Jasper Klapwijk
Franciscuskerk N. Broeckhuijsenstr. 23	10.30	pastoor Mieke Speckens	ds Mineke Kroes	pastoor Nanda de Hoop	pastoor Marie-Thérèse van der Loo

Symbolen X geen dienst * zie website van de kerk HA: Heilig Avondmaal S&T: Dienst van Schrift en Tafel

Onderstaand verhaal ging viraal in Scheveningen, maar we willen het onze niet-Scheveningse lezers niet onthouden.

Heer, open mijn lippen

Ik hoor voetstappen de trap afkomen. Op mijn horloge zie ik de wijzers 6.58 uur aangeven. Een matineus tijdstip voor de zaterdag. Ik doe nog even alsof ik slaap. Maar een paar seconden later hoor ik de stem van mijn oudste dochter: 'Wakker worden, papa. We zouden toch naar de kerk gaan?'

Dat is waar ook. De vorige avond heb ik voorgesteld om naar het morgengebed in de Antonius Abtkerk te gaan. Ze was niet meteen enthousiast geweest. 'Want', zo zei ze, 'mijn naam is toch Vesper, en dat betekent avondgebed, niet morgengebed.' Een nachtje slapen heeft haar blijkbaar goed gedaan. Ze is vastberaden om samen te gaan. En als ik nog wat bedenkelijk kijk, verzekert deze vijfjarige me ervan dat een half uur stil zijn geen enkel probleem is.

Na het ontbijt lopen we over de Scheveningseweg. Het is regenachtig en rustig op straat. Ik voel een stevig handje in de mijne en hoor een vrolijk kinderstemmetje: 'Zo vroeg gingen we nog nooit naar de kerk hè papa? Zullen er al meer mensen in de wereld aan het bidden zijn? Zal de kerk wel open zijn?' Dat laatste blijkt zeker het geval te zijn. We worden hartelijk ontvangen en krijgen een liturgie aangereikt. In het voorste deel van de kerk zit al een behoorlijke groep mensen. Alleen in de eerste bank is nog plek voor ons. In stilte nemen we plaats.

Stipt om 8.00 uur klinkt wat gestommel achter ons. Iedereen gaat als vanzelf staan en vanaf de achterste bank klinkt de stem van de voorzanger: 'Heer, open mijn lippen.' Alle aanwezigen antwoorden: 'En mijn mond zal uw lof verkondigen.' In het half uur dat volgt, ontvouwt zich een liturgie waarin psalmen en een oudtestamentische lezing op gregoriaanse wijze klinken. De evangelielezing en de gebeden worden gesproken. Maar verder is er vooral veel zang die, naarmate het morgengebed vordert, steeds krachtiger klinkt. Het is alsof de aanwezigen al biddend zichzelf wakker zingen voor een nieuwe dag. In de zeven minuten na de evangelielezing is er absolute stilte in de kerk. Het voelt als een verademing om zo de dag te beginnen. Niet meteen van alles gaan doen, maar eerst eens stil zijn om tot jezelf en tot God te komen.

Naast me zie ik Vesper af en toe achterom kijken. Ze wil weten wie de voorzanger is. Later blijkt dat Kees van Lent te zijn, de motor achter dit initiatief. Hij maakte voor de verschillende zaterdagen een prachtige liturgie. Deze baseerde hij op het morgengebed zoals gezongen in kloosters. Bijvoorbeeld bij de Zusters Karmelietessen in Sittard en de Benedictijnse monniken in Egmond.

Als slot klinkt een gezongen: 'De Heer schenke ons zijn zegen, Hij beware ons voor onheil en geleide ons tot eeuwig leven.' Daarna is er achterin de

FOTO: GERCO LOCK

kerk iets te drinken. Koffie en thee. De teleurstelling over het ontbreken van limonade wordt al snel gecompenseerd door een overdaad aan koekjes die er bij dochterlief gretig ingaan.

Rond 8.45 uur lopen we terug naar huis. We hebben nog een hele zaterdag voor ons. Het voelt alsof we tijd gewonnen hebben. We praten al lopend nog wat na over de viering. 'Vond je het zingen ook zo mooi, papa? En denk je dat God ook al wakker

was? Dan vond Hij het denk ik ook wel mooi toch?' Ik hoor mezelf zeggen: 'Dat weet ik wel zeker!'

GERCO LOCK

HET GEZONGEN MORGENGEBED IS EEN INITIATIEF VAN HET OECUMENISCH BERAAD SCHEVENINGEN. HET GEBED VINDT PLAATS OP IEDERE LAATSTE ZATERDAG VAN DE MAAND VAN 8.00-8.30 UUR IN DE ANTONIUS ABTKERK.

Rouw op je dak

De bijeenkomsten 'Rouw op je dak' gaan over verlies, verdriet en rouw, die hun eigen spoor trekken in een mensenleven. Het gaat er over de vraag wat gemis met je doet, wat het met anderen doet, wat je zou kunnen doen of laten, en over 'taken' en 'fasen' van de rouw. Het onderlinge gesprek staat centraal.

Wo. 10, 17 EN 24. 10.15-12 U.
KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 2. MELD U AAN BIJ EEN VAN DE PREDIKANTEN:
SCHNEIDER@KLOOSTERKERK.NL
OF LANOY@KLOOSTERKERK.NL

FOTO: MARIAN KAPPERS

FOTO: LAWRENCE OP VIA FELICK

Bedevaart naar Lourdes

De parochies Maria Sterre der Zee en De Vier Evangelisten organiseren een bedevaart naar Lourdes van 26 april tot 4 mei 2014. Het thema van de bedevaart is: 'En dat men hier in processie komt'. Interesse om mee te gaan? In januari wordt twee keer een informatiebijeenkomst gehouden.

Za. 20. 14 U. PASCHALIS BAYLONKERK, WASSENAARSEWEG 53.
Za. 27. 14 U. EMMAUSKERK, LEYWEG 930. AANMELDEN VOOR DE BIJENKOMSTEN BIJ MARIA BLEUMER: M.S.BLEUMER@PLANET.NL
OF 06-24268913.

advertentie

KERK in DEN HAAG
zoekt hulp bij het vinden van adverteerders!

Ben je blij met ons blad en de artikelen die erin staan?

Vind je het leuk om bij Haagse organisaties langs te gaan en daar face to face een praatje te maken over de mogelijkheid om in ons blad te adverteren?

Dan ben je de persoon die wij zoeken. Er staat een redelijke beloning bij resultaat tegenover.

Geïnteresseerd of nog vragen: neem contact op met Greet Kappers, hoofdredacteur@kerkinderhaag.nl of bel 06 46266964.

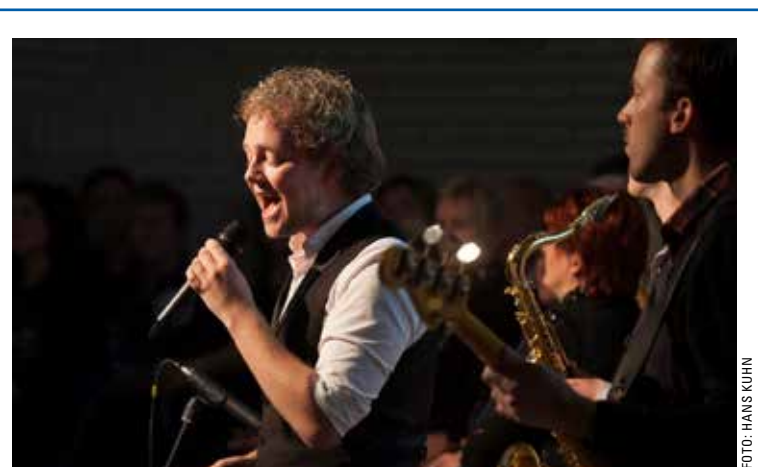

FOTO: HANS KUHN

Top2000-kerkdienst

Op zondag 7 januari is er een Top2000-kerkdienst in de Christus Triumfatorkerk. Een Top2000-kerkdienst is een (on)gewone kerkdienst. Op de momenten waarop in gewone kerkdiensten psalmen of gezangen worden gezongen, klinkt nu popmuziek, afkomstig uit de TOP 2000. De liveband zingt

en speelt onder anderen Suzan & Freek, Coldplay, Miss Montreal, Pink en Pharrell Williams. Voorgangers zijn Arianne Lodder en ds. Jaap van den Akker.

Zo. 7. 10 U. CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154.

Bidden voor eenheid

Van 21 tot en met 28 januari 2024 vindt weer de jaarlijkse Week van gebed voor eenheid van christenen plaats. In deze week komen christenen van allerlei achtergronden over de hele wereld bijeen om te bidden voor de eenheid van de kerk om zo de verbondenheid met God te ervaren. Het thema is dit jaar: Heb God lief... en je naaste als jezelf.

Zondag 21 januari om 10 uur in de Bethelkerk, Jurriaan Kokstraat 175, wordt een oecumenische viering gehouden samen met de Nieuwe Badkapel en de H. Antonius Abtkerk.

Maandag 22 januari om 19.30 uur in de Maria van Eik en Duinenkerk, Loosduinse Hoofdstraat 4, wordt een Oecumenisch Leerhuis gehouden dat begint met een gebedsdienst.

FOTO: ALEXAS_FOTOS VIA PIXABAY

Heb je naaste lief als jezelf

Troubadour Martijn Breeman

MMXXIV

Vaarwel oud jaar, we willen je niet langer.
Je tijd is om, er is al een vervanger.

En ook een nieuw bestuur
staat alweer klaar.
Veel heil en zegen in het nieuwe jaar.

Je denkt bezorgd: nu zul je het beleven,
de grenzen dicht, moskeeën opgeheven.
Die ruk naar rechts brengt
eerder groot gevaar
dan heil en zegen in het nieuwe jaar.

Wees maar gerust: het zal
zo'n vaart niet lopen,
de grenzen en moskeeën blijven open,
de politiek maakt nooit beloftes waar.
Veel heil en zegen in het nieuwe jaar.

De trend zet door: de armen
worden armer,
maar door de stikstofcrisis
wordt het warmer,
dus da's een bof, want daarom zitten zij
in 't nieuwe jaar er toch nog warmpjes bij.

Geen zwaar gemoed of
sombere gedachten,
hoe het zal gaan, dat valt
nog af te wachten.
Wat er ook komt, ik blijf met mijn gitaar
uw toegenegeen bard in 't nieuwe jaar.

Nieuwe voedselbankwinkels in Den Haag

In Den Haag worden steeds meer voedselbankwinkels geopend. In plaats van het standaardpakket dat klanten bij een voedselbank ontvangen, kunnen zij in deze winkels zelf hun boodschappen uitkiezen. De Voedselbank Haaglanden opende in december twee nieuwe voedselbankwinkels.

Op 4 december is de nieuwe voedselbankwinkel aan de Paviljoensgracht geopend. Deze winkel is deels een vervanging van de winkel aan de Zoutkeetsingel, waar de voedselbank weg moest vanwege woningbouw. Op 7 december ging ook in Moerwijk een voedselbankwinkel open. Deze is gehuisvest in een pand aan de Guntersteinweg. Ook zijn er plannen voor een winkel in Zoetermeer. De Voedselbank Haaglanden volgt hiermee een landelijke trend. Voedselbankwinkels worden vaker bevoorradet en zijn meerdere dagen per week open. Zo kunnen verse producten efficiënter en

sneller worden verdeeld. Zeker in een tijd van schaarste, waarin er minder voedsel beschikbaar komt, is dit belangrijk. Klanten vinden het prettig dat zij een vrijere keuze hebben en vaker in de winkel terecht kunnen.

HENK BAARS
VICEVOORZITTER BESTUUR VOEDSELBANK
HAAGLANDEN

FOTO: HENK BAARS

CARTOON: RONALD VAN BOCHHOVE

Kleine bakens van licht naar Kijkduin

Sinds 26 november zijn er asielzoekers gehuisvest in het NH Atlantic Hotel in Kijkduin. Deze mensen zouden anders bij het aanmeldcentrum in Ter Apel buiten moeten slapen. Het is dus een noodmaatregel. Voor dinsdagavond 28 november was een informatieavond belegd voor de bewoners van Kijkduin. Namens de Diaconie en Stek ben ik daarnaartoe gegaan, om te luisteren naar de gesprekken die werden gevoerd en ook om zo nodig steun te betuigen dat onze stad ook haar aandeel neemt in de opvang van mensen die zijn gevlucht.

Een week later was ik samen met Jan Grotendorst weer in Kijkduin. Namens de Protestantse Kerk en Diaconie in Den Haag en namens Stek brachten we afgelopen donderdag voor elke asielzoeker een setje fietslampjes mee. Duurzame en oplaadbare fietslampjes, praktisch voor wie in het donker loopt, handig misschien als bedlampje en zo kenmerkend voor ons kikkerland in deze decemberdagen. We gaven ze als een blijk van welkom in onze stad. We gaven ze ook als een symbolisch gebaar: lichtjes in het donker.

In de brief die we bij elk fietslampje meegaven, schreven we: 'Soms is een klein lichtje genoeg om de duisternis te verdrijven. Het evangelie leert ons bovendien dat dit kleine lichtje juist daar ontvlamt waar we dat het minst zouden verwachten, op de meest onaanzienlijke plekken. Als we naar het Kerstfeest toeleven, wensen we dat het kleine licht van dit feest voor u betekenisvol en bemoedigend zal zijn.'

DERK STEGEMAN, DIRECTEUR STEK

BEELD: WIKIMEDIA COMMONS

Bach binnenste-buiten

Wat maakt dat de werken van Johann Sebastian Bach nog steeds zo'n indruk maken? De workshops *Bach binnenste-buiten* bieden de bagage om de cantates van Bach met meer begrip te kunnen beluisteren. In januari staat de hobo centraal. De workshop begint met het luisteren naar een deel van de repetitie met koor, orkest en solisten, gevolgd door een lezing van hoboïst Daniel Lanthier.

ZA. 27. 16-18 U. KLOOSTERKERK,
LANGE VOORHOUT 4 (INGANG KOSTERIJ).
TOEGANGSPRIJS INCLUSIEF
CONSUMPTIES € 12,50. RESERVEREN
VIA BACHENSEMBLES.NL/EDUCATIE

Mensenrechten op zijn Haags

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bestond op 10 december 2023 vijf enzeventig jaar. Hoog tijd dus voor een Haagse versie! Margot C. Berends, die in 2021 de *Bèbel op ze Haags* maakte, vertaalde de dertig mensenrechten-artikelen in het plat-Haags. Zo vertaalde zij artikel 18 – 'Je mag je eigen godsdienst of overtuiging kiezen en daarnaar leven – als volgt: 'Je mag gewaun naah de Maubarakmoskei, of naah de Klaustàhkerrek, de Shgie Sai Mandieàh, de sienegauge an de Prinsessegrach, of naah de Parrekstraatkerrek. En un kep-poltsje drage, of un boeàhka, of zwagte kàhse.'

WAAIÀH MET DE VERKLARING VAN DE
RECHTEN VAN DE MENS OP ZE HAAGS. LÈSJE
VANWAT WÈ METZE ALLE MAUGE, UITGEVERIJ
DE NIEUWE HAAGSCHE, NOVEMBER 2023.

NAAR DE FILM

FOTO: BALLARDINIX VIA PIXABAY

Doubt

1964, een rooms-katholieke school in de Bronx. Zuster Aloysius heeft redenen om priester Flynn te verdenken van onzedelijk gedrag. Moet ze hem confronteren met deze vermoedens?

MA. 15. 19.30 U. (START
FILMVOORSTELLING)
INLOOP VANAF 19 U. BOSBESKAPEL,
BOSBESSTRAAT 5. OPGAVE BIJ
JENNEKE REITSMA: 070-3258563 OF
JENNEKE.REITSMA@KPNMAIL.COM.
VRIJWILLIGE BIJDRAGE.

It's a wonderful life

George Bailey tracht als bankier het leven van de inwoners van Bedford Falls een beetje aangenamer te maken. Wanneer de zaken slecht gaan, wil hij er een einde aan maken. Zijn engelbewaarder Clarence toont hem echter wat er van Bedford Falls zou zijn geworden zonder zijn inzet.

ZO. 21, OM 12.15 U LUNCH, 13 U. FILMVERTONING.
HOUSTRUSTKERK, BEEKLAAN 535. € 8,- VOOR
MAALTIJD EN FILM. AANMELDEN VIA
HOUSTRUSTKERK@GMAIL.COM

Nachttrein naar Lissabon

Raimund Gregorius voorkomt dat een mysterieuze jonge vrouw haar leven beëindigt. Zij laat haar jas achter, met daarin een boek en een ticket voor de nachttrein naar Lissabon. Raimund besluit op zoek te gaan naar de achtergrond van het boek en de schrijver.

ZA. 27. 15 U. REMONSTRANTSE KERK, LAAN
VAN MEERDERVOORT 955. TOEGANG € 7,50.
OPGAVE VIA 070-3250779 OF
REMONDENHAAG@HETNET.NL